

ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Α Π Ο Φ Α Σ Η 78/2025

Η Ολομέλεια του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, ύστερα από πρόσκληση της Προέδρου, συνήλθε σε συνεδρίαση στον συνήθη γι' αυτό τόπο την 17.3.2025 και ώρα 11:00, προκειμένου να συζητήσει επί της κατωτέρω υποθέσεως. Συγκροτήθηκε από τους: Ευτέρπη Κουτζαμάνη-Δρίλια, πρόεδρο, Ιωάννη Πολίτη, αντιπρόεδρο, και τα μέλη: Δημήτριο Σταυρόπουλο, Ευτύχιο Παλλήκαρη (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Πέτρο Τριανταφυλλίδη, Γεώργιο Βλαβιανό και Ιωάννη Μιχελάκη. Απόντα τα μέλη Σωκράτης Τσιχλίας και Σπυρίδων Χρυσοφώτης, οι οποίοι είχαν κληθεί νομίμως. Χρέη γραμματέως εκτέλεσε η Αναστασία Μαραζίδου, διοικητική υπάλληλος του ΕΣΡ.

Αντικείμενο της συζήτησης ήταν η ενδεχόμενη παραβίαση της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας από τον ραδιοφωνικό σταθμό με τον διακριτικό τίτλο «FOCUS FM 103,6» Νομού Θεσσαλονίκης, ιδιοκτησίας της εταιρείας με την επωνυμία «ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ JDK I.K.E.», αναφορικά με διατάξεις περί: α) ακριβούς και αληθούς μετάδοσης των γεγονότων (με προσοχή και αίσθημα ευθύνης), β) ελέγχου των μεταδιδόμενων πληροφοριών και γ) υποχρέωσης διόρθωσης των ανακριβειών, στη διάρκεια της εκπομπής με παρουσιαστή τον Στέφανο Δαμιανίδη, που μεταδόθηκε στις 18.11.2021. Η υπόθεση εξετάζεται κατόπιν της με αριθμό πρωτοκόλλου 6063/18.11.2021 καταγγελίας πολίτη.

Για τον έλεγχο σχηματίστηκε ο φάκελος με αριθμό 405/10.12.2021, ο οποίος ανατέθηκε στη διοικητική υπάλληλο Μαρία Κοντογιάννη και στον ειδικό επιστήμονα νομικό Αντώνη Κεχρή. Μετά την παραίτηση και αποχώρηση από το ΕΣΡ του ως άνω ειδικού επιστήμονα, ο φάκελος επαναχρεώθηκε στην ειδική επιστήμονα-νομικό Ρέα Λαμπροπούλου. Η Διοικητική Υπάλληλος υπέβαλε την με αριθμό πρωτοκόλλου 178/ΕΣ/3.3.2022 έκθεση καταγραφής των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης. Στη συνέχεια, η Ειδική Επιστήμων κατέθεσε την με αριθμό πρωτοκόλλου 198/ΕΣ/3.2.2025 νομική της εισήγηση.

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης, για λογαριασμό της εγκαλουμένης εταιρείας, παρέστησαν (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr») ο πληρεξούσιος δικηγόρος της Θωμάς Καλοκύρης, ο ραδιοφωνικός παραγωγός και παρουσιαστής της εκπομπής Στέφανος Δαμιανίδης και ο δημοσιογράφος και Διευθυντής σύνταξης του ραδιοφωνικού σταθμού Νικόλαος Πετρουλάκης. Ερωτηθέντες από την Πρόεδρο, οι ανωτέρω εκπρόσωποι δήλωσαν ότι γνωρίζουν το περιεχόμενο του φακέλου, έλαβαν δε τον λόγο και ανέπτυξαν τους ισχυρισμούς τους. Ζήτησαν στη συνέχεια -και η Ολομέλεια δέχτηκε- να τους παρασχεθεί προθεσμία για την κατάθεση εγγράφου υπομνήματος μέχρι και την 4.4.2025, ώρα 14.00, και η συζήτηση κηρύχθηκε περαιωμένη. Η εγκαλουμένη εταιρεία κατέθεσε στη Γραμματεία του ΕΣΡ το με αριθμό πρωτοκόλλου 1705/4.4.2025 υπόμνημα.

Την 13.5.2025 και ώρα 11.00 η Ολομέλεια συνήλθε σε διάσκεψη επί της υποθέσεως, ύστερα από πρόσκληση της Προέδρου. Συγκροτήθηκε από τους: Ευτέρπη Κουτζαμάνη-Δρίλια, πρόεδρο, Ιωάννη Πολίτη, αντιπρόεδρο, και τα μέλη: Σωκράτη Τσιχλιά (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Δημήτριο Σταυρόπουλο (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Ευτύχιο Παλλήκαρη (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Σπυρίδωνα Χρυσοφώτη (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr») και Ιωάννη Μιχελάκη. Απόντα τα μέλη Πέτρος Τριανταφυλλίδης και Γεώργιος Βλαβιανός, οι οποίοι είχαν κληθεί νομίμως. Χρέη γραμματέως εκτέλεσε η Αναστασία Μαραζίδου, διοικητική υπάλληλος του ΕΣΡ.

Η Πρόεδρος ενημέρωσε αναλυτικά για την υπόθεση τα μέλη Σωκράτη Τσιχλιά και Σπυρίδωνα Χρυσοφώτη, τα οποία δεν μετείχαν στη συνεδρίαση της 17.3.2025, αναγιγνώσκοντας την με αριθμό πρωτοκόλλου 6063/18.11.2021 καταγγελία πολίτη, την με αριθμό πρωτοκόλλου 178/ΕΣ/3.3.2022 έκθεση καταγραφής των πραγματικών περιστατικών που συνέταξε η διοικητική υπάλληλος Μαρία Κοντογιάννη, την με αριθμό πρωτοκόλλου 198/ΕΣ/3.2.2025 έγγραφη νομική εισήγηση που συνέταξε η ειδική επιστήμων-νομικός Ρέα Λαμπροπούλου, το με αριθμό πρωτοκόλλου 1705/4.4.2025 υπόμνημα του σταθμού, το πρακτικό της συζήτησης στην Ολομέλεια και το σύνολο των λοιπών εγγράφων του φακέλου. Τα μέλη Σωκράτης Τσιχλιάς και Σπυρίδων Χρυσοφώτης δήλωσαν ότι ενημερώθηκαν πλήρως ως προς τα ουσιώδη σημεία της συζητήσεως της 17.3.2025 και η δήλωσή τους αυτή καταχωρίστηκε στα

πρακτικά. Παρέστη επίσης και η ανωτέρω ειδική επιστήμων-νομικός, η οποία ανέπτυξε το ζήτημα προφορικά και στη συνέχεια αποχώρησε. Η Ολομέλεια, αφού ακροάσθηκε την επίμαχη ροή προγράμματος και μελέτησε το σύνολο των στοιχείων του φακέλου:

ΣΚΕΦΤΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ ΩΣ ΕΞΗΣ:

I. Νομικό Μέρος

1. Το ΕΣΡ είναι η αρμόδια κατά το Σύνταγμα Ανεξάρτητη Αρχή (άρθρο 15 παρ. 2) για την άσκηση του άμεσου ελέγχου του κράτους επί της ραδιοφωνίας και της τηλεοράσεως και την επιβολή των προβλεπόμενων διοικητικών κυρώσεων σε περιπτώσεις παραβάσεων. «Ο άμεσος έλεγχος του κράτους... έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων... την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και νεότητας».

2. Κατά το άρθρο 5Α παρ. 1 του Συντάγματος: «Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων».

3. Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (Ν.Δ. 53/1974) -όπως έχει μεταγλωττισθεί στη δημοτική επί τη βάση του Π.Δ. 76/2022- «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης, καθώς και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς παρέμβαση δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρο δεν εμποδίζει τα Κράτη να υποβάλλουν τις επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεόρασης σε καθεστώς αδειοδότησης».

4. Το άρθρο 19 παρ. 2 του Ν. 2462/1997 (που κυρώνει το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα) ορίζει: «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της

αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, γραπτά, σε έντυπα, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλο μέσο της επιλογής του».

5. Κατά το άρθρο 11 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (που έχει νομική ισχύ επί τη βάση της Συνθήκης της Λισαβόνας, άρ. 6 της ΣΕΕ): «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων. Η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η πολυφωνία τους είναι σεβαστές».

6. Το άρθρο 5 παρ. 1 του Π.Δ. 77/2003 ορίζει: «Η μετάδοση των γεγονότων πρέπει να είναι αληθής, ακριβής και όσο είναι δυνατό πλήρης. Τα γεγονότα πρέπει να παρουσιάζονται με προσοχή και αίσθημα ευθύνης, ώστε να μη δημιουργούν υπέρμετρη ελπίδα, σύγχυση ή πανικό στο κοινό». Κατά την παρ. 2 του αυτού ως άνω άρθρου: «Ανακρίβειες ή παραπλανητικές δηλώσεις διορθώνονται αμέσως στο πλαίσιο της ίδιας ή παρόμοιας εκπομπής».

7. Το άρθρο 8 παρ. 1 εδ. α' του Π.Δ. 77/2003 ορίζει: «Δεν πρέπει να μεταδίδονται πληροφορίες χωρίς να έχουν ελεγχθεί».

8. Σύμφωνα με την Υπόδειξη 1/26.9.2011 το Ε.Σ.Ρ. υποδεικνύει στους δημόσιους και ιδιωτικούς ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς της χώρας όπως... μεριμνούν 1. Τα δελτία ειδήσεων και οι ενημερωτικές εκπομπές να συντάσσονται με αίσθημα ευθύνης, αντικειμενικότητα και πολυμέρεια για την έγκυρη ενημέρωση του κοινού. 2. Η μετάδοση των γεγονότων να είναι αληθής, ακριβής και όσο το δυνατόν πλήρης...

9. Τέλος, κατά τα στοιχεία β' και ε' της παραγ. 1 του άρθρου 4 του Ν. 2863/2000, το Ε.Σ.Ρ. ελέγχει την τήρηση των όρων και προϋποθέσεων καθώς και των εν γένει κανόνων και αρχών που προβλέπονται στην εκάστοτε ισχύουσα ραδιοτηλεοπτική νομοθεσία και επιβάλλει, σε περίπτωση παραβάσεων, τις από το άρθρο 4 του Ν. 2328/1995 προβλεπόμενες διοικητικές κυρώσεις (για τους ραδιοφωνικούς σταθμούς η ισχύς του άρθρου 4 προβλέπεται στο άρθρο 8 παρ. 5 του Ν. 2328/1995).

Από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών συνάγονται τα ακόλουθα:

Η ελευθερία της έκφρασης γνώμης συνδέεται με την ελευθερία της πληροφόρησης που αποτελεί βασική αξία της δημοκρατικής αρχής. Οι ελευθερίες του πληροφορείν και του πληροφορείσθαι αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, αλλά και συστατικό

στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος (ΣτΕ 1901/2014 (Ολομ), πρβλ. ΕΔΔΑ, *Observer and Guardian v. the United Kingdom*, παρ. 59 β, ΕΔΔΑ, *Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, παρ. 49 και *Lingens κατά Αυστρίας*, παρ. 41-42, ΕΔΔΑ, *Centro Europa 7 S.R.L. και Di Stefano κατά Ιταλίας*, παρ. 131, ΕΔΔΑ, *Affaire Associazione Politica Nazionale Lista Marco Panella κατά Ιταλίας*, 30.11.2021, παρ. 44). Οι πάροχοι και οι προστηθέντες αυτών έχουν καθήκον να διαδίδουν πληροφορίες και ιδέες επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος, το καθήκον αυτό δε είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το δικαίωμα του κοινού να λαμβάνει τις συναφείς πληροφορίες και ιδέες (ΕΔΔΑ, *Axel Springer AC v. Germany*, 7.2.2012, παρ. 79, *Editorial Board of Grivna Newspaper v. Ukraine*, 16.4.2019, παρ. 85). Κατά την ΣτΕ 1227/2020 είναι μιν δικαίωμα του καθενός να διαδίδει μέσω του Τύπου ειδήσεις, σχόλια και απόψεις, υπάρχει όμως και το δικαίωμα κάθε πολίτη να πληροφορείται και να ενημερώνεται τακτικά και ελεύθερα για κάθε εν γένει πολιτικό και κοινωνικό θέμα που τον ενδιαφέρει (σχετική και η ΣτΕ 1212/2018).

Η υποχρέωση για αντικειμενική, ακριβή και αληθή ενημέρωση καταλαμβάνει προεχόντως τις εκπομπές πολιτικού (και ευρύτερα ενημερωτικού) περιεχομένου, δηλαδή τις εκπομπές πολιτικού και κοινωνικού διαλόγου και προβληματισμού, καθώς και τα δελτία ειδήσεων (ΣτΕ 1715/2020, 27/2020, 289/2019, 253/2012).

Για να διαμορφώσουν οι πολίτες σαφή εικόνα της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας πρέπει να λαμβάνουν πληροφορίες οι οποίες να είναι αληθείς, ακριβείς, τεκμηριωμένες και μη παραποιημένες. Ψευδείς ειδήσεις είναι αυτές που περιγράφουν γεγονότα, συμβάντα, δράσεις που δεν έχουν συμβεί. Οι μεταδιδόμενες πληροφορίες πρέπει να έχουν ελεγχθεί πριν τη μετάδοση τους, σε περίπτωση δε ανακοίνωσης ανακριβούς πληροφορίας, αυτή πρέπει να διορθώνεται αμέσως στο πλαίσιο της αυτής ή παρόμοιας εκπομπής. Ο δημοσιογράφος θεωρείται ότι ενήργησε καλόπιστα όταν έχει συλλέξει τις πληροφορίες του με δεοντολογικό τρόπο και έχει επιβεβαιώσει την ακρίβεια τους.

Κατά την απόφαση ΣτΕ 4418/2014: τα επίμαχα γεγονότα πρέπει να παρουσιάζονται με προσοχή και αίσθημα ευθύνης και να ελέγχονται πριν τη μετάδοση τους, να μη διατυπώνονται δε κρίσεις βασισμένες σε πιθανολογήσεις που εμφανίζονται υπό τη μορφή πληροφορίας, γιατί αυτή η παρουσίαση του θέματος είναι ικανή να δημιουργήσει σύγχυση και πανικό στο κοινό.

Κατά την απόφαση ΣτΕ 2064/2013: το ρεπορτάζ που αποτελεί προϊόν δημοσιογραφικής έρευνας πρέπει να ελέγχεται πριν μεταδοθεί για την ακρίβειά του

και η διόρθωση της μεταδοθείσας ανακριβούς είδησης δεν αίρει την τελεσθείσα παράβαση της παρ. 1 του άρθρου 8 του Π.Δ. 77/2003 η οποία συνίσταται στη μη τήρηση εκ μέρους των συντελεστών της εκπομπής της υποχρέωσης που υπείχαν να ελέγξουν την ακρίβεια της περιελθούσας σε αυτούς πληροφορίας προ της μεταδόσεως της στο τηλεοπτικό κοινό.

II. Πραγματικό μέρος

Από τα έγγραφα του φακέλου, την ακρόαση της επίμαχης ροής προγράμματος και τους ισχυρισμούς της εγκαλουμένης εταιρείας (προβληθέντες προφορικά και εγγράφως), προέκυψαν τα εξής:

A) Στην πρωινή εκπομπή σχολιασμού της υγειονομικής κυρίως επικαιρότητας που μεταδόθηκε στις 18.11.2021 από ώρα 8.00΄ έως 11.00΄ από το ρ/σ Focus 103,6 FM Νομού Θεσσαλονίκης, ο παρουσιαστής Στέφανος Δαμιανίδης συνομιλεί με καλεσμένα πρόσωπα και ανακοινώνει μηνύματα ακροατών. Για τη συγκεκριμένη ημερομηνία η καταγραφή του αρχείου του ΕΣΡ ξεκινά από ώρα 9.00΄.

Στις 9.20΄ ο παρουσιαστής συνομιλεί με τον δημοσιογράφο Άρη Σπίνο ο οποίος, σχετικά με τα διαγγέλματα του Πρωθυπουργού που αναφέρονται στην πανδημία της νόσου covid-19, ακούγεται να λέει: *«Αυτά που κάνει ο Πρωθυπουργός είναι αστεία, όπως είναι και ο ίδιος αστείος που κυβερνά μια χώρα που βρίσκεται σε πανδημία ανίκανων πολιτικών... Δεν πρόκειται περί διαγγέλματος, πρόκειται περί ανοήτου λόγου..., περιμένουμε πότε θα απαλλαγεί η χώρα μας από έναν ανίκανο και επικίνδυνο Πρωθυπουργό».*

Ο παρουσιαστής θέτει το θέμα της ανεργίας των υγειονομικών και του σοβαρού προβλήματος επιβίωσης τους¹ λέγοντας πως οι υγειονομικοί έχουν λειτουργήσει ως κυματοθραύστης στην ελληνική κοινωνία. Ο καλεσμένος δημοσιογράφος απαντά: *«...Κομματιάζεται η ψυχή κάθε Έλληνα όταν βλέπει αυτούς τους ανθρώπους και λένε ότι “δεν έχουν να ζήσουν τα παιδιά μας”..., τη φαμίλια Μητσοτάκη την γνωρίζω πάρα πολλά χρόνια, όπως τη γνωρίζει όλος ο ελληνικός λαός... Δεν πρόκειται να τους ξαναφέρουνε πίσω Στέφανε, γιατί έχουν υποσχεθεί ότι θα θησαυρίσουν οι φίλοι τους κλινικάρχες... Όταν τα νοσοκομεία μας πλέον είναι γυμνά και νεκρά, όλοι τρέχουν*

¹ Σύμφωνα με δημοσιεύματα της 4.4.2022 (ηλεκτρονικές εφημερίδες «Καθημερινή», «Πρώτο Θέμα», «Eurpnews») οι υγειονομικοί που αρνούσαν να εμβολιαστούν κατά της νόσου covid 19 είχαν τεθεί σε αναστολή εργασίας και δεν μπορούσαν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο ΕΣΥ.

πουλώνοντας το οικόπεδο, πουλώνοντας το νεφρό τους, πουλώνοντας το σπίτι τους, δίνοντας τη γυναίκα πόρνη στο δρόμο για να κάνει εγχείρηση το παιδί της... Έχουνε γεμίσει κλινικές, ιδιωτικές κλινικές, μέχρι και τα πάρκινγκ έχουνε γίνει χειρουργεία γιατί βγάζουνε πλέον εκατομμύρια. Έχουνε υποσχεθεί σε πέντε ιδιωτικές εταιρείες, που περιέργως όλες με τον έναν ή τον άλλον τρόπο ακουμπάνε στο Μέγαρο Μαξίμου, ότι τους επόμενους μήνες, όπως και τα προηγούμενα δύο χρόνια, θα θησαυρίσουν από τις εισαγωγές των rapid test. Αυτά που πουλάνε 10 ευρώ και τα αγοράζουν με 0,30 λεπτά. Το rapid test στο γερμανικό σούπερ μάρκετ, δηλαδή έχει μπει το κέρδος του εμπόρου και του μεταπράτη, πωλείται 0,80 λεπτά. Και εμείς εδώ πάμε στο φαρμακείο της γειτονιάς και το πληρώνουμε 10 ευρώ, όταν ο εισαγωγέας του το δίνει 6,5 ευρώ. Άρα δεν μας φταίει ο φαρμακοποιός, μας φταίει μια κυβέρνηση η οποία είναι απάνθρωπη. ... Βρήκανε μία ακόμη ευκαιρία, με την πανδημία, την πλασματική πανδημία, να κονομήσουν και να θησαυρίσουν. Πρέπει να... το βάλουμε καλά μέσα στο μυαλό μας, και όλα τα υπόλοιπα που γίνονται, μ' αυτούς τους τρομοκράτες εκβιαστές – γιατρούς που βγαίνουν από το πρωί μέχρι το βράδυ στα κανάλια, τρομοκρατούν και εκβιάζουν τους Έλληνες πολίτες, δεν πρόκειται ν' αλλάξει τίποτα στην πατρίδα μας».

Ο παρουσιαστής παρατηρεί πως η διενέργεια των rapid test είναι υποχρεωτική ιατρική πράξη που έχει επιβληθεί στην ελληνική κοινωνία, ότι υπάρχουν «ουρές» έξω από τα φαρμακεία όπως και έξω από τα συστήματα.

Στις 9.26' ο καλεσμένος δημοσιογράφος αναφέρεται στο μεταναστευτικό ζήτημα και ειδικότερα σε μετανάστες που ζουν στο κέντρο της Αθήνας χρησιμοποιώντας υπερβολικές εκφράσεις που μπορούν να θεωρηθούν ακραίες². Ο παρουσιαστής δεν φαίνεται να ταυτίζεται με αυτές τις θέσεις του καλεσμένου. Ο καλεσμένος θεωρεί επίσης πως η κυβέρνηση είναι διεφθαρμένη, κάνει μνεία δε στις απευθείας αναθέσεις έργων και στην αναξιπιστία των δημοσιογράφων.

Στις 9.34' ο παρουσιαστής συνομιλεί με τον παιδίατρο Απόστολο Ζέρβα, ενώ στην τηλεφωνική γραμμή παραμένει ο δημοσιογράφος Α. Σπίνος. Ο παρουσιαστής ανακοινώνει ότι θα ακουστεί ηχητικό στο οποίο μεταδίδεται η θέση της βουλευτού της Ν. Δημοκρατίας Ντόρας Μπακογιάννη η οποία-σύμφωνα με τον παρουσιαστή- δηλώνει πως δύο μήνες μετά τον εμβολιασμό της είχε μηδενική προστασία από το

² Ο καλεσμένος λέγει ότι: «Αν περπατήσεις μετά τις 6.30 στην Αθήνα, θα σου κόψουν το κεφάλι με χατζάρα γιατί νιώθουν ότι μπήκες στην πατρίδα τους... Υπάρχουν οικοδομικά τετράγωνα στην Αθήνα που δεν τολμάς να περπατήσεις. Δεν μπορείς να περπατήσεις με το αμάξι σου, πηδάνε στο αμάξι σου 17 πόρνες από το Αφγανιστάν και με τρία ευρώ σου λένε “πάμε στη γωνία” και πίσω από αυτές περιμένουν 18 Αφγανοί και 17 Σύριοι και 25 Τούρκοι με μουστάκια να σου πάρουν παντελόνια, εσώρουχα και ό,τι κουβαλάς επάνω σου. Η χώρα βρίσκεται υπό πόλεμο...».

εμβόλιο και ότι, επί της ουσίας, ήταν γυμνή απέναντι στον κορονοϊό. Ο παρουσιαστής συμπληρώνει: «Θέλω να την ακούσουμε όλοι μαζί και θέλω μετά να μου πείτε τι λέει αυτό, ποιο είναι το συμπέρασμα για τα απολύτως αποτελεσματικά..., για τα ασφαλή εμβόλια θα μιλήσουμε στη συνέχεια, διότι υπάρχουνε πολλές καταγεγραμμένες παρενέργειες το τελευταίο χρονικό διάστημα αλλά τι μας λέει σε πρώτη φάση για την αποτελεσματικότητα των εμβολίων».

Ακούγεται η δήλωση της κας. Μπακογιάννη: «...Η έκκλησή μου είναι προς όλους τους ανθρώπους που είναι στη δικιά μου ηλικία, δηλαδή πάνω από 60. Στους δύο μήνες δεν έχουνε καμία προστασία, καμία εάν δεν κάνουν το τρίτο εμβόλιο. Και πρέπει να το κάνουν το ταχύτερο δυνατό. Και λέω το προσωπικό μου για να τους πείσω όσο μπορώ. Εγώ στους δύο μήνες είχα μηδενική προστασία, μετά το τρίτο εμβόλιο έχω 96%. Είναι υποχρεωτικό το εμβόλιο για τους άνω των 60 τουλάχιστον».

Ο καλεσμένος παιδίατρος, αφού δηλώνει πως εκτιμά την κα. Μπακογιάννη, η οποία όμως δεν είναι ιατρός, συνεχίζει: «... Ένα εμβόλιο, όταν το κάνουμε, πρέπει να έχει τρία χαρακτηριστικά. Πρώτα απ' όλα δεν πρέπει να είναι σε πειραματικό στάδιο. Το πειραματικό στάδιο γίνεται σε μία συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων, οι οποίοι είναι εθελοντές. Δεύτερον, πρέπει να έχει αποτελεσματικότητα και στα παιδιατρικά εμβόλια σχεδόν σε όλα έχουμε αποτελεσματικότητα με μία δόση σε κάποια, όπως είναι της ιλαράς, της ερυθράς και της παρωτίτιδος, πάνω από 95%, σε πολλά 98%, καταλαβαίνετε με μία μόνο δόση και εφ' όρου ζωής... Έχουν αλλάξει στον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας την έννοια του όρου “εμβόλιο”. Εμβόλιο είναι ένα βιολογικό προϊόν, βάζουμε έναν ιό, ένα μικρόβιο στον οργανισμό μας, το οποίο προκαλεί διέγερση του ανοσοποιητικού συστήματος και παρέχει ανοσία, δηλαδή είμαστε άνοσοι. Δεν κινδυνεύουμε απ' το συγκεκριμένο παράγοντα είτε είναι ιός, είτε είναι μικρόβιο. Αυτοί το αλλάζαν πρόσφατα. Το 'χει πει και ο κύριος Γάκης ο οποίος διαβάζει πάρα πολύ... Αλλάξαν τον όρο και είπαν “εμβόλιο είναι βιολογικό προϊόν το οποίο διεγείρει το ανοσοποιητικό σύστημα”. Και σταματάει εκεί, δεν προκαλεί ανοσία. Η κυρία Μπακογιάννη είπε ότι στους δύο μήνες είχε μηδενικό, μηδενικά αντισώματα. Μετά από την τρίτη δόση ξέρουμε αν τ' αντισώματά της μετά από δύο μήνες θα 'ναι πάλι μηδενικά;...». Ο παιδίατρος αναφέρει πως, σύμφωνα με τις πληροφορίες του, ετοιμάζεται μέχρι και έβδομη δόση εμβολίου, τις πληροφορίες δε αυτές τις έχει από πνευματικούς ανθρώπους στο Άγιον Όρος, ιερείς και μοναχούς που έχουν επικοινωνία με τον Θεό. Όταν ο παρουσιαστής τον ρωτά αν οι επτά δόσεις του

εμβολίου προβλέπονται και από επιστημονικούς κύκλους, ο παιδίατρος δεν φαίνεται πολύ σίγουρος («θα το δούμε όμως»).

Στις 9.51' ο καλεσμένος παιδίατρος υποστηρίζει πως παρόλο που στο κράτος του Γιβραλτάρ το 99% των κατοίκων είναι εμβολιασμένο, ξεκίνησαν οι απαγορεύσεις λόγω έξαρσης της νόσου covid, θεωρεί δε πως οι πολιτικοί αρνούνται την πραγματικότητα γιατί έχουν φοβίες και παιδικό εγωισμό, στερούν δε βασικές ατομικές ελευθερίες στους πολίτες αφού τα μέτρα που λαμβάνονται είναι απαγορευτικά και αντίθετα με το Σύνταγμα και τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας. Συμπληρώνει: *«Όση πλύση εγκεφάλου και αν κάνουν μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης και το μπούλινγκ το οποίο υφίστανται οι επιφυλακτικοί συνάνθρωποί μας, όχι οι αντιεμβολιαστές, όχι οι αρνητές, είναι επιφυλακτικοί αυτοί οι άνθρωποι, δεν είναι αρνητές, δεν είναι αντιεμβολιαστές. Υπάρχουν οι αντιεμβολιαστές, υπάρχει ένα κίνημα πραγματικά, το αντιεμβολιαστικό, το οποίο το αντιμετώπισα και εγώ πάρα πολλές φορές στο ιατρείο μου..., λοιπόν αυτοί οι άνθρωποι οι οποίοι αρνούνται να κάνουν το εμβόλιο αυτό είναι επιφυλακτικοί γιατί είπαμε, είναι σε πειραματικό στάδιο, δεν είναι αποτελεσματικό και έχει πάρα πολλές παρενέργειες. Να μη λέμε τα ίδια πράγματα».*

Μετά ο παιδίατρος αναφέρεται σε φοιτητή που σπουδάζει στη Βουλγαρία ο οποίος δεν έχει κάνει το εμβόλιο και ήθελε να πάρει ένα πιστοποιητικό (green pass). Ο φοιτητής αυτός είχε νοσήσει και είχε αντισώματα από κορονοϊό, οπότε η βουλγαρική κυβέρνηση εξέδωσε απόφαση με την οποία δέχθηκε ότι όποιος έχει πάνω από 150 τίτλο αντισωμάτων, μπορεί να πάρει το green pass και να ταξιδέψει. Ο καλεσμένος παιδίατρος, θεωρώντας πως ο τίτλος αντισωμάτων 150 είναι υπερβολικός καθώς αρκεί τίτλος αντισωμάτων 33, διερωτάται γιατί παρεμβαίνουν οι πολιτικοί στις αρχές και τις αξίες της ιατρικής.

Στις 9.57' παρεμβαίνει στη συζήτηση ο δημοσιογράφος Α. Σπίνος αναφερόμενος στη δήλωση της Ντόρας Μπακογιάννη σχετικά με τον εμβολιασμό της: *«Έχω την πεποίθηση ότι αυτό που είπε η κυρία Μπακογιάννη ήτανε μία μητσοτακική, ενδοοικογενειακή βεντέτα, δηλαδή αυτό που είπε η Ντόρα Μπακογιάννη ήτανε να ξεφτιλίσει τον αδελφό της. Γιατί ο αδελφός της, με τον βραχίονα των γιατρών που εκβιάζουν και τρομοκρατούν, δεν μας έχει πει αυτά που μας είπε η αδελφή του Πρωθυπουργού, δεν μας είπε ότι με δύο δόσεις σε δύο μήνες δεν έχετε καμία προστασία. Το αντίθετο. Εδώ βγαίνουν και φωνάζουν ότι κάντε δύο δόσεις και τρίτη και τελειώσαμε, θα έχετε εις τους αιώνες των αιώνων αμήν αντισώματα και θα*

πηγαίνετε θα χορεύετε στα μπουζουξίδικα, στα καμπαρέ, στα στριптиζάδικα και όπου θέλετε. Άρα, αυτό που μας είπε η κυρία Μπακογιάννη, μη έχοντας απολύτως καμία επιστημονική κατάρτιση επί του θέματος... ήτανε “αδελφέ, με έχεις έξω από το παιχνίδι, γίνεται πάρτι στο Μαξίμου, εγώ είμαι απέξω και βλέπω με τα κιάλια και θα αποφασίσω να σε ξεφτιλίσω”... Τι έμαθα; Έμαθα ότι η τηλεφωνική παρέμβαση της κυρίας Μπακογιάννη στο ραδιόφωνο έγινε κατόπιν δικής της βούλησης..., δηλαδή πήρε τηλέφωνο και είπε “θέλω να κάνω μία δήλωση”. “Βεβαίως κυρία Ντόρα, κάντε την”. ... Πιστεύω όμως ότι η ουσία είναι ότι αυτό που είπε η Μπακογιάννη... ήταν για να στείλει μήνυμα στον αδελφό της, ότι “κοίταξε να δεις, είμαι έξω από το πάρτι που γίνεται κι εγώ όποτε θέλω και όποτε γουστάρω θα λέω ότι θέλω για να ξεφτιλίζω εσένα, τους ομοίους σου και την παρέα σου”. Εγώ έτσι βλέπω με την δική μου ματιά την δήλωση της Ντόρας Μπακογιάννη... Ο Άδωνις Γεωργιάδης είναι η επιτομή του αναξιόπιστου πολιτικού, νομίζει ότι ο ελληνικός λαός αποτελείται από κρετίνους...».

Ο παρουσιαστής ρωτά τον παιδίατρο σχετικά με την υποχρέωση να φορούν τα παιδιά ιατρικές μάσκες στα σχολεία. Ο παιδίατρος απαντά ότι, επί τη βάση ερευνών, η μακροχρόνια χρήση μάσκας δημιουργεί πρόβλημα στους πνεύμονες. Ο Α. Σπίνος, με αφορμή τη χρήση μάσκας, σχολιάζει ότι ορισμένοι πολιτικοί είναι «πολιτικοί καραγκιόζηδες».

Στις 10.23΄ ο παρουσιαστής συνομιλεί με τον δικηγόρο Δήμο Θανάσουλα για την υποχρεωτικότητα των εμβολιασμών στους υγειονομικούς. Ο καλεσμένος δικηγόρος θεωρεί πως η κυβέρνηση εκδικείται τους υγειονομικούς γιατί δεν υποχώρησαν, πληροφορεί δε πως στην Αυστρία οι (ανεμβολίαστοι) υγειονομικοί εργάζονται κανονικά κάνοντας δύο rapid test, ενώ στη Γαλλία λαμβάνουν το μισό μισθό τους. Ο δικηγόρος θεωρεί πως τα εμβόλια mRNA θα βοηθήσουν αυτόν που θα νοσήσει να νοσήσει ελαφρύτερα, πως η κυβέρνηση έστησε ένα διαφορετικό αφήγημα και ότι έχει επιλέξει έναν εγκληματικό τρόπο να επιβάλει τον εμβολιασμό, πως λαμβάνονται μέτρα για να εκφοβίσουν τους ανεμβολίαστους, πως το διακύβευμα είναι η ελευθερία όλων. Στην παρατήρηση του παρουσιαστή ότι οι ανεμβολίαστοι έχουν στοχοποιηθεί για όλα τα δεινά, ο καλεσμένος δικηγόρος προτείνει να γίνονται διαγνωστικοί έλεγχοι όχι μόνο στους ανεμβολίαστους αλλά και στους εμβολιασμένους αφού και οι εμβολιασμένοι μεταδίδουν τη νόσο, μιλά δε για εγκληματική πολιτική βάσει της οποίας έχει αναπτυχθεί ένας ιδιότυπος κοινωνικός ρατσισμός κατά των ανεμβολίαστων. Ακολουθεί επικοινωνία με ακροάτρια.

B1) Περαιτέρω, από την παρακολούθηση και καταγραφή των πραγματικών περιστατικών της εκπομπής, τις θέσεις της επιστήμης και νομολογίας προκύπτουν τα ακόλουθα:

i) Δικαίωμα στην υγεία: Δυνάμει των άρθρων 5 παρ. 2, 2 παρ. 1 του Συντάγματος και του άρθρου 2 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, το αγαθό της ανθρώπινης ζωής αναγνωρίζεται και προστατεύεται όχι μόνο ως δικαίωμα ατομικό αλλά και ως θεμελιώδης αξία των δημοκρατικών κοινωνιών καθώς η προστασία της ζωής αποτελεί πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας. Συναφώς, το δικαίωμα στην υγεία αναγνωρίζεται στο Σύνταγμα τόσο ως ατομικό όσο και ως κοινωνικό δικαίωμα.

Σύμφωνα με τη σκέψη 7 της απόφασης ΣτΕ 1684/2022 (Ολομ.) *«Ειδικότερα, ως ατομικό, το δικαίωμα στην υγεία περιλαμβάνει την προστασία της ατομικής υγείας και σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας του ατόμου από προσβολές και διακινδυνεύσεις, καθώς και την ελευθερία του αυτοκαθορισμού του, ήτοι την ελευθερία του ατόμου να αποφασίζει το ίδιο για θέματα της υγείας του. Ως κοινωνικό, το δικαίωμα στην υγεία συνίσταται στην υποχρέωση του Κράτους προς παροχή στους πολίτες υπηρεσιών υγείας υψηλού επιπέδου και, γενικώς, στην υποχρέωσή του προς λήψη των αναγκαίων εκάστοτε θετικών μέτρων που αποβλέπουν στην προστασία της υγείας (Σ.τ.Ε. 2362/2019, 1847/2016 Ολομ. σκ. 8, 1187/2009 Ολομ. σκ. 5, 400/1986 Ολομ., Π.Ε. 229/2008 Ολομ.), έτσι ώστε να διασφαλίζεται η δημόσια υγεία, υπό την έννοια της πρόληψης των νοσημάτων και της προαγωγής της υγείας των πολιτών, στους οποίους εξ άλλου παρέχεται δικαίωμα να απαιτήσουν από το Κράτος την πραγμάτωση της αντίστοιχης υποχρεώσεώς του (Σ.τ.Ε. 622/2021, 943/2020 Ολομ., 400/1986 Ολομ.). Επομένως, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες τίθεται σε σοβαρό κίνδυνο η δημόσια υγεία, όπως είναι η κατάσταση πανδημίας λόγω της εμφάνισης ιού που διακρίνεται για την υψηλή και ταχεία μεταδοτικότητά του και την πιθανότητα προκλήσεως σοβαρών προβλημάτων υγείας στα άτομα τα οποία προσβάλλει, δημιουργώντας ακόμα και κίνδυνο για τη ζωή τους, το Κράτος, με γνώμονα την αρχή της προφυλάξεως, οφείλει να λαμβάνει όλα τα κατάλληλα και απαραίτητα μέτρα για τον περιορισμό της διαδόσεως της ασθένειας, και, κατ' επέκταση, τη μείωση της πιέσεως που ασκείται επί των υπηρεσιών υγείας, έως ότου εξευρεθεί επιστημονικώς τεκμηριωμένη λύση αποτελεσματικής αντιμετώπισεώς της, οι δε πολίτες έχουν δικαίωμα να απαιτούν την πραγμάτωση της σχετικής υποχρεώσεως του Κράτους. Η καταλληλότητα και η αναγκαιότητα των μέτρων εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως είναι, ιδίως, ο*

τρόπος μεταδόσεως, και κρίνεται επί τη βάσει έγκυρων και τεκμηριωμένων επιστημονικών, ιατρικών και επιδημιολογικών δεδομένων»³.

ii) Υποχρεωτικός εμβολιασμός-Πανδημία-Περιορισμός δικαιωμάτων: Η παγκόσμια υγειονομική κρίση της πανδημίας του covid-19 αποτέλεσε ένα φαινόμενο με πολλαπλές συνέπειες σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο καθώς πολιτείες και κοινωνίες βρέθηκαν αντιμέτωπες με την αναγκαιότητα λήψης μιας σειράς πρωτόγνωρων - περιοριστικών των θεμελιωδών δικαιωμάτων - μέτρων έκτακτης ανάγκης, με τις πρώτες να έχουν ως γνώμονα των ενεργειών τους τη διασφάλιση του συμφέροντος των δεύτερων. Το καίριο ερώτημα που τέθηκε, αναφορικά με τα εν λόγω μέτρα έκτακτης ανάγκης, σχετιζόταν με τον συνταγματικά ανεκτό ή μη χαρακτήρα τους, ενόψει του γεγονότος ότι ελήφθησαν προς εξυπηρέτηση σκοπού υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος, ήτοι για την διασφάλιση και προστασία της δημόσιας υγείας. Ωστόσο, η συνταγματικότητα των μέτρων έκτακτης ανάγκης, για την διαχείριση της υγειονομικής κρίσης, δεν αναγνωρίστηκε ομόφωνα, καθώς η λήψη τους πυροδότησε έντονες αντιδράσεις. Στην προσπάθεια για διασφάλιση μιας υγιούς επανόδου στην «κανονικότητα», ως απαραίτητη προϋπόθεση θεωρήθηκε η εξεύρεση του εμβολίου κατά της νόσου covid-19 η αναγκαιότητα του οποίου έχει πυροδοτήσει κοινωνικό κυρίως σκεπτικισμό. Ο σκεπτικισμός αφορά το ερώτημα κατά πόσο η χρησιμότητα του εμβολίου υποκρύπτει μια υπερεθνική πολιτική σκοπιμότητα για άκρατο περιορισμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ειδικότερα αν η λήψη του εμβολίου θα αποτελέσει «ισχυρή σύσταση» (οπότε θα υπάρχει ελευθερία επιλογής του εμβολιασμού) ή θα προβλεφθεί ως υποχρεωτική (οπότε θα συνδεθεί με έννομες συνέπειες σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των πολιτών)⁴. *«Η υγειονομική κρίση, ίσως ακόμη πιο έντονα από την οικονομική κρίση, αποδεικνύει ότι το δίκαιο της ανάγκης δεν αποτελεί μια ιστορική έννοια, καθώς εξελίσσεται δυναμικά... Η ενεργοποίηση από κάποιες χώρες του άρθρου 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου λόγω της πανδημίας λειτουργεί ως υπόμνηση του διλήμματος αν είναι λιγότερο επικίνδυνη για τα δικαιώματα η τυπική κήρυξη κατάστασης ανάγκης ή η άτυπη επίκλησή της ως δικαιολογητικού λόγου για τον*

³ Σύμφωνα με την απόφαση ΣτΕ 1684/2022 δεν αντίκειται στο Σύνταγμα ο υποχρεωτικός εμβολιασμός των εργαζομένων σε δομές υγείας. Κατά την ΣτΕ 1762-4/2023 δεν αντίκειται στο Σύνταγμα ο υποχρεωτικός εμβολιασμός για άτομα άνω των 60 ετών, ενώ κατά την ΣτΕ 1400/2022 είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα ο υποχρεωτικός εμβολιασμός σε μέλη της ΕΜΑΚ(Ειδική Μονάδα Αντιμετώπισης Καταστροφών που υπάγεται στο Πυροσβεστικό Σώμα)

⁴ Σεβαστή- Μαρία Καρακώστα (Δικηγόρος, ΜΔΕ Δημοσίου Δικαίου και Πολιτικής Επιστήμης ΑΠΘ) «Προσωπική αυτονομία και υποχρεωτικός εμβολιασμός στον καιρό του covid-19: Νομικά και Βιοηθικά ζητήματα», dimosiodikaio.gr

περιορισμό δικαιωμάτων... Το κράτος μετατρέπεται σε “κράτος διαχείρισης κινδύνων και κρίσεων” που διεθνοποιείται, αποπολιτικοποιείται και ιδιωτικοποιείται, ενώ ταυτόχρονα απογυμνώνεται από επιμέρους πεδία ευθύνης αλλά και νομιμοποίησης... Η κοινωνία της διακινδύνευσης παράγει ανασφάλειες που επιδρούν με δύο διαφορετικές όψεις: αφενός παράγουν δυσπιστία έναντι του κράτους και ειδικότερα ως προς την αποτελεσματικότητα του, αλλά και ως προς την τήρηση της νομιμότητας, αφετέρου οδηγούν σε υποχώρηση ορισμένων προτεραιοτήτων του πολίτη σχετικών με την προάσπιση δικαιωμάτων του... Οικοδομείται το λεγόμενο “κράτος πρόληψης” ως μηχανισμός αντιμετώπισης των απρόβλεπτων δυνητικών διακινδυνεύσεων ενώ παράλληλα αναβιώνει η έννοια της ασφάλειας και ο προβληματισμός για τη σχέση της με την ελευθερία, τον αυτοκαθορισμό του προσώπου, αλλά και την ασφάλεια των δικαιωμάτων...»⁵.

Στο άρθρο 4 παρ. 3 περ. γ' iii του Ν. 4675/2020 προβλέπεται το Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών. Στο στοιχείο β' ορίζεται «Σε περιπτώσεις εμφάνισης κινδύνου διάδοσης μεταδοτικού νοσήματος που ενδέχεται να έχει σοβαρές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία, μπορεί να επιβάλλεται, με απόφαση του Υπουργού Υγείας, μετά από γνώμη της ΕΕΔΥ, υποχρεωτικότητα του εμβολιασμού με σκοπό την αποτροπή της διάδοσης της νόσου. Με την ανωτέρω απόφαση ορίζονται η ομάδα του πληθυσμού ως προς την οποία καθίσταται υποχρεωτικός ο εμβολιασμός με καθορισμένο εμβόλιο, η τυχόν καθορισμένη περιοχή υπαγωγής στην υποχρεωτικότητα, το χρονικό διάστημα ισχύος της υποχρεωτικότητας του εμβολιασμού το οποίο πρέπει πάντοτε να αποφασίζεται ως έκτακτο και προσωρινό μέτρο προστασίας της δημόσιας υγείας για συγκεκριμένη ομάδα πληθυσμού, η ρύθμιση της διαδικασίας του εμβολιασμού και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια». Η υποχρεωτικότητα του εμβολιασμού (που, σύμφωνα με την ως άνω νομοθεσία, αφορά ομάδες πληθυσμού και όχι όλο τον πληθυσμό αδιακρίτως) συνιστά ενέργεια της πολιτείας για την περιχαράκωση του υπέρτερου αγαθού της δημόσιας υγείας (που είναι στόχος δημοσίου συμφέροντος), αποτελεί δε προσωρινό μέτρο προστασίας της υγείας. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη λήψη του εμβολίου αποτελεί αφενός το εμβόλιο να έχει εγκριθεί για ανθρώπινη χρήση από τους αρμόδιους φορείς

⁵ Ξ. Κοντιάδης/Α. Φωτιάδου «Πανδημία, Κράτος Πρόληψης και ανθεκτικότητα του Συντάγματος. Κράτος και Σύνταγμα μπροστά στην υγειονομική κρίση», ΕφημΔΔ 1/2020, σελ. 17-27, sakkoulas-online

επί τη βάσει επιστημονικά και ιατρικά τεκμηριωμένων πορισμάτων, αφετέρου να έχει προηγηθεί έγκυρη ενημέρωση του ενδιαφερόμενου προσώπου.

Κατά τη σκέψη 12 της απόφασης ΣτΕ 1684/2022 «...Στο από 13-4-2021 έγγραφό του, με τίτλο «COVID-19 και υποχρεωτικός εμβολιασμός: Ηθικοί προβληματισμοί και επιφυλάξεις» («COVID-19 and mandatory vaccination: Ethical considerations and caveats» σε <https://apps.who.int/iris/handle/10665/340841>), ο Π.Ο.Υ. αναφέρει ότι οι κυβερνήσεις και οι θεσμοί που ασκούν πολιτικές θα πρέπει να αξιολογήσουν τους ακόλουθους προβληματισμούς και επιφυλάξεις, προτού καταστήσουν τον εμβολιασμό υποχρεωτικό: 1. Αναγκαιότητα και αναλογικότητα, 2. Επαρκείς αποδείξεις για την ασφάλεια των εμβολίων, 3. Επαρκείς αποδείξεις για την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των εμβολίων, 4. Επαρκής προμήθεια, 5. Εμπιστοσύνη του κοινού και 6. Ηθικές διαδικασίες κατά τη λήψη αποφάσεων... Εάν σημαντικοί για τη δημόσια υγεία αντικειμενικοί στόχοι δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς εντολές - για παράδειγμα, εάν σημαντικός αριθμός ατόμων μπορούν, αλλά δεν θέλουν να εμβολιασθούν και αυτό είναι πιθανόν να καταλήξει σε σημαντικούς κινδύνους - οι ανησυχίες τους θα πρέπει να αντιμετωπιστούν, εάν είναι δυνατόν προληπτικώς. Εάν η αντιμετώπιση τέτοιων ανησυχιών είναι αναποτελεσματική και αυτές οι ανησυχίες παραμένουν εμπόδιο στην επίτευξη των στόχων για τη δημόσια υγεία ή και εάν τα χαμηλά ποσοστά εμβολιασμού, ελλείψει υποχρεωτικότητας, θέτουν τους άλλους σε σοβαρό κίνδυνο για σημαντική βλάβη, τότε η υποχρεωτικότητα μπορεί να θεωρηθεί «αναγκαία» για την επίτευξη των σκοπών δημόσιας υγείας... Συμπερασματικά, τα εμβόλια είναι αποτελεσματικά για την προστασία των ανθρώπων από τον covid-19, οι δε κυβερνήσεις και οι θεσμοί που χαράσσουν πολιτικές θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουν επιχειρήματα για να ενθαρρύνουν τον εθελοντικό εμβολιασμό έναντι του covid-19 προτού σκεφθούν τον υποχρεωτικό εμβολιασμό. Όπως, άλλωστε, και στις άλλες πολιτικές δημόσιας υγείας, έτσι και οι αποφάσεις για υποχρεωτικό εμβολιασμό θα πρέπει να υποστηρίζονται από την καλύτερη διαθέσιμη απόδειξη και θα πρέπει να λαμβάνονται από νόμιμες υγειονομικές αρχές με τρόπο που είναι διαφανής, δίκαιος, χωρίς διακρίσεις και με τη συμβολή των θιγομένων».)

iii) Αξία εμβολιασμού-Παρενέργειες: Θέσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής και απόφασης ΣτΕ: Σύμφωνα με τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 31.3.2020⁶ με τίτλο

⁶ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation_el. Στην αρχική σελίδα των θέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναγράφεται: «Οι ιστοσελίδες της παρούσας ενότητας δεν επικαιροποιούνται πλέον. Το περιεχόμενο μπορεί να είναι παρωχημένο και θα πρέπει να το συμβουλευστείτε γνωρίζοντας ότι αφορά αποκλειστικά το παρελθόν».

«Καταπολέμηση της παραπληροφόρησης»: «Τα εμβόλια κατά της νόσου Covid-19 πληρούν υψηλά πρότυπα ασφάλειας και αποτελεσματικότητας που προβλέπονται στην ΕΕ. Η Επιτροπή συνήψε αρκετές συμφωνίες προαγοράς με φορείς ανάπτυξης εμβολίων και εξασφάλισε επαρκείς δόσεις για τον εμβολιασμό όλων των πολιτών της Ένωσης. Όλα τα εμβόλια έχουν εγκριθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μετά από αξιολόγηση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων(EMA-European Medicines Agency). Η Επιτροπή επισημαίνει ότι τα εμβόλια συμβάλλουν στην προστασία των ανθρώπων από ασθένειες και ότι, κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορονοϊού, ορισμένα άτομα διαδίδουν μη επιστημονικούς ισχυρισμούς κατά των εμβολίων. Οι ισχυρισμοί αυτοί εκμεταλλεύονται τους ανθρώπινους φόβους και κινδυνεύουν να προκαλέσουν μεγάλη ζημιά στη δημόσια υγεία. Οι παραπλανητικές πληροφορίες, οι επιστημονικά αναπόδεικτες θεωρίες και οι αβάσιμοι ισχυρισμοί ότι τα εμβόλια τροποποιούν το DNA ή δηλητηριάζουν τους εμβολιαζόμενους προκαλούν επιφυλακτικότητα απέναντι στα εμβόλια και αποτρέπουν τους πολίτες από τον εμβολιασμό. Όμως η παγκόσμια ιατρική ερευνητική κοινότητα εστίασε τις προσπάθειες της στην ανάπτυξη ασφαλών, αποτελεσματικών και υψηλής ποιότητας εμβολίων με στόχο τα υποψήφια εμβόλια να υποβληθούν σε αυστηρή αξιολόγηση από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Φαρμάκων⁷.

Οι παρενέργειες των εμβολίων είναι συνήθως ήπιες και προσωρινές. Άλλωστε οι παρενέργειες δεν είναι φαινόμενο αποκλειστικά των εμβολίων. Και άλλα φάρμακα, όπως και τρόφιμα, είναι γνωστό ότι προκαλούν παρενέργειες, μερικές σοβαρότερες από άλλες, αλλά τις περισσότερες φορές δεν εκδηλώνεται καμία παρενέργεια. Στις σπάνιες περιπτώσεις που παρατηρηθούν παρενέργειες, είναι σχεδόν πάντα ασήμαντες και δεν διαρκούν για πολύ. Το ίδιο ισχύει και για τα εμβόλια κατά της COVID-19.... Πλήρης κατάλογος με τις πιθανές παρενέργειες διατίθεται δημοσίως για τα εμβόλια που έχουν αναπτύξει οι εταιρείες BionTech-Pfizer, Moderna, Astrazeneca και Janssen... Ακόμη κι αν εμφανιστεί ένα σύμπτωμα αμέσως μετά τον εμβολιασμό, αυτό δεν σημαίνει αυτόματα ότι προκλήθηκε από το ίδιο το εμβόλιο· μπορεί να οφείλεται σε άλλα, μη σχετικά με το εμβόλιο αίτια και η ταυτόχρονη εμφάνισή του τη στιγμή του εμβολιασμού ίσως είναι απλώς μια ατυχής σύμπτωση. Ο μόνος τρόπος να γνωρίζουμε με βεβαιότητα αν μια παρενέργεια προκλήθηκε από το εμβόλιο είναι να περιμένουμε μέχρις ότου οι επαγγελματίες της υγείας εξετάσουν προσεκτικά όλους

⁷ Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Τεχνηθικής εξέδωσε τον Φεβρουάριο 2022 Σύσταση για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης κατά την υγειονομική κρίση της Covid-19.

τους εμβολιασθέντες και διαχωρίσουν τις πραγματικές περιπτώσεις εκδήλωσης παρενεργειών από τις άσχετες με το εμβόλιο περιπτώσεις...⁸ Η διαδικασία έγκρισης του εμβολίου είναι τόσο σχολαστική όσο και διαφανής. Τα εμβόλια κατά της COVID-19, όπως και κάθε άλλο εμβόλιο, πρέπει να ολοκληρώνουν τρία στάδια κλινικών δοκιμών και να πληρούν υψηλά πρότυπα προτού ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Φαρμάκων (EMA) εκδώσει θετική επιστημονική σύσταση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα εγκρίνει για δημόσια χρήση. Οι φαρμακευτικές εταιρείες διενεργούν τις εν λόγω κλινικές δοκιμές, σύμφωνα με τα πρότυπα που έχει θεσπίσει ο EMA για την επαλήθευση των αποτελεσμάτων των φαρμάκων που υποβάλλονται σε δοκιμές και για την προστασία της υγείας των συμμετεχόντων σ' αυτές... Δεν θυσιάζεται η ποιότητα για λόγους επιτάχυνσης της διαδικασίας...

Οι φαρμακευτικές εταιρείες είναι υπεύθυνες για τις παρενέργειες των εμβολίων που αγοράζονται στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ για τα εμβόλια. Η ευθύνη για τα προϊόντα ανήκει πάντα στην εταιρεία που είναι κάτοχος της άδειας κυκλοφορίας τους στην αγορά. Οι εταιρείες είναι υπεύθυνες για την ασφάλεια των προϊόντων τους και έχουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις, όπως να εφαρμόζουν πλήρες σχέδιο παρακολούθησης των κινδύνων, να αναφέρουν τυχόν παρενέργειες του προϊόντος και να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα παρακολούθησης... Οι ισχυρισμοί ότι οι συμβάσεις τις οποίες διαπραγματεύθηκε η Επιτροπή απαλλάσσουν τους παρασκευαστές εμβολίων από τις ευθύνες τους για τυχόν παρενέργειες είναι απλώς ψευδείς...»⁹.

⁸ Σύμφωνα με την ιστοσελίδα <https://www.dnews.gr/eidhseis/ygeia/461615/ti-apokalyptei-i-megalyteri-erevna-gia-tis-parenergeies-ton-emvolidion-covid> που επικαλείται ως πηγή την medicalxpress.com και φέρει τίτλο «Τι αποκαλύπτει η μεγαλύτερη έρευνα για τις παρενέργειες των εμβολίων Covid» (20.2.2024): «Περισσότερα από 13,5 δισεκατομμύρια δόσεις εμβολίων Covid έχουν χορηγηθεί παγκοσμίως τα τελευταία τρία χρόνια, σώζοντας πάνω από 1 εκατομμύριο ζωές μόνο στην Ευρώπη. Παρόλα αυτά, ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων που εμβολιάστηκαν εμφάνισαν σημαντικές παρενέργειες, πυροδοτώντας συζητήσεις σχετικά με το αν τα οφέλη από το εμβόλιο υπερβαίνουν το ρίσκο τους... Η νέα έρευνα από το Παγκόσμιο Δίκτυο Δεδομένων για τα Εμβόλια - που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Vaccine - εστίασε σε 13 ιατρικές καταστάσεις που η ομάδα θεώρησε ως «ανεπιθύμητες ενέργειες» μεταξύ 99 εκατομμυρίων εμβολιασμένων ατόμων σε οκτώ χώρες, με στόχο τον εντοπισμό περιστατικών που εμφανίστηκαν συχνότερα του αναμενόμενου μετά τον εμβολιασμό... Η μυοκαρδίτιδα - ή αλλιώς φλεγμονή του καρδιακού μυός - εντοπίστηκε σταθερά μετά από την πρώτη, δεύτερη αλλά και τρίτη δόση εμβολίων mRNA, σύμφωνα με τη μελέτη... Η πρώτη και η τέταρτη δόση του ίδιου εμβολίου (Moderna) συνδέθηκε επίσης με αυξημένη εμφάνιση περικαρδίτιδας... Οι ερευνητές διαπίστωσαν, παράλληλα, μια στατιστικά σημαντική αύξηση των περιπτώσεων εμφάνισης συνδρόμου Guillain-Barre... Το ίδιο εμβόλιο (AstraZeneca) συνδέθηκε με σημαντική αύξηση περιστατικών εγκεφαλικής φλεβικής θρόμβωσης, ενός τύπου θρόμβου αίματος στον εγκέφαλο... Η μυοκαρδίτιδα συνδέθηκε επίσης με την τρίτη δόση AstraZeneca σε ορισμένους... Στη μελέτη εντοπίστηκαν ακόμη ενδείξεις για σύνδεση των εμβολίων τύπου AstraZeneca με εμφάνιση εγκάρσιας μυελίτιδας - ή αλλιώς φλεγμονής του νωτιαίου μυελού. Το ίδιο ισχύει και για την οξεία διάχυτη εγκεφαλομυελίτιδα - φλεγμονή και οίδημα στον εγκέφαλο και τον νωτιαίο μυελό - μετά από εμβόλια τόσο ιού-φορέα όσο και mRNA...».

⁹ Σχετικά δημοσιεύματα για τον εμβολιασμό κατά της νόσου covid-19 και τις παρενέργειες εξ αυτού:

B2) i) Στη διάρκεια της ραδιοφωνικής εκπομπής που παρουσίασε ο Σ. Δαμιανίδης στις 18.11.2021, ο παρουσιαστής συνομίλησε με τον δημοσιογράφο Άρη Σπίνο σχετικά με το θέμα της πανδημίας covid-19. Ο καλεσμένος δημοσιογράφος ασκεί έντονη κριτική στις αποφάσεις της κυβέρνησης και στον τρόπο που αυτή αντιμετωπίζει τη νόσο, θεωρεί δε πως πρόκειται για πλασματική πανδημία από την οποία κάποιοι σκοπεύουν να θησαυρίσουν(*«...Βρήκανε μία ακόμη ευκαιρία, με την πανδημία, την πλασματική πανδημία, να κονομήσουν και να θησαυρίσουν»*).

Επί τη βάση των ως άνω δεδομένων, ήτοι των θέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των αποφάσεων ΣτΕ (που επικαλούνται τις θέσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων, τους Κανονισμούς 762/2004 και 507/2006) συνάγεται πως η πανδημία ήταν αληθινή (όχι πλασματική) και πως προκάλεσε νόσηση στον παγκόσμιο πληθυσμό. Επομένως κρίνεται πως η θέση που μεταδόθηκε από τον ραδιοφωνικό σταθμό μπορούσε να συμβάλει στη δημιουργία σύγχυσης και πανικού στο κοινό καθώς μεταδόθηκε χωρίς προσοχή και αίσθημα ευθύνης. Λαμβάνεται υπόψη ότι ο παρουσιαστής δεν αντέκρουσε τη θέση του καλεσμένου του.

ii) Στη διάρκεια της υπό έλεγχο ραδιοφωνικής εκπομπής, ο παρουσιαστής συνομιλεί με παιδίατρο ο οποίος υποστηρίζει πως το εμβόλιο κατά της νόσου covid-19 είναι σε πειραματικό στάδιο και δεν είναι αποτελεσματικό (*«...γιατί είπαμε, είναι σε πειραματικό στάδιο, δεν είναι αποτελεσματικό και έχει πάρα πολλές παρενέργειες. Να μη λέμε τα ίδια πράγματα»*).

Σύμφωνα με τη σκέψη 18 της ΣτΕ 1684/2022(Ολομ.) *«Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Φαρμάκων προέβη, σύμφωνα με τις διατάξεις των Κανονισμών 762/2004 και 507/2006... σε αυστηρό έλεγχο των εμβολίων κατά του κορωνοϊού covid-19... χωρίς να παραλειφθεί καμία από τις φάσεις επαλήθευσης της αποτελεσματικότητας και της ασφάλειας που απαιτούνται για την αδειοδότηση ενός φαρμάκου, με σκοπό να εγγραφεί ότι αυτά ανταποκρίνονται στα ευρωπαϊκά πρότυπα ασφάλειας, αποτελεσματικότητας*

-Δελτίο Τύπου Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου για τους υποχρεωτικούς εμβολιασμούς της 27.8.2021,
-Άρθρο Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ-ΓΝΑ «Αλεξάνδρα» με θέμα «Η σημασία του εμβολιασμού για την covid-19 -νεότερα δεδομένα από το ECDC» της 13.11.2023,

-Άρθρο του επίτιμου διδάκτορα Ιατρικής Σχολής της Σχολής Επιστημών Υγείας με θέμα «Τα εμβόλια για τον κορωνοϊό έχουν ελάχιστες παρενέργειες» της 22.1.2024,

-Άρθρο της εφημερίδας «Καθημερινή» με τίτλο «Κορωνοϊός: Έκθεση του ΕΟΦ για τις παρενέργειες των εμβολίων κατά της covid-19» της 24.4.2023[Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ],

-Άρθρο της εφημερίδας «το Βήμα» με τίτλο «Κορωνοϊός: Έχουν παρενέργειες τα εμβόλια; Τι είναι το σύνδρομο post-vac;» της 16.6.2023,

-Δημοσίευμα της ertnews.gr με τίτλο «Covid-19: Τι δείχνει η μεγαλύτερη έως σήμερα παγκόσμια μελέτη για τις σπάνιες παρενέργειες των εμβολίων» της 20.2.2024[Πηγή:Medicalxpress]

και ποιότητας και ότι είναι παρασκευασμένα και ελεγμένα σε πιστοποιημένα εργαστήρια. Οι δε άδειες κυκλοφορίας υπό αίρεση, τις οποίες τα εγκεκριμένα εμβόλια αυτά έχουν λάβει, βάσει της διαγραφόμενης από τις ανωτέρω διατάξεις διαδικασίας, η οποία δεν επινοήθηκε *ad hoc* για την αντιμετώπιση της τρέχουσας επιδημικής έξαρσης του νέου κορωνοϊού covid- 19, τελούν υπό καθεστώς αυστηρών εγγυήσεων και συνδέονται με συγκεκριμένες υποχρεώσεις των κατόχων τους και δεν είναι ούτε προσωρινές, ούτε άδειες χρήσης έκτακτης ανάγκης (άδειες μη εγκεκριμένων εμβολίων), που κατά τις ανωτέρω διατάξεις χορηγούνται όταν δε έχουν υποβληθεί εκτενή προκλινικά ή φαρμακευτικά δεδομένα, αλλά χορηγούνται, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, όταν υπάρχουν επαρκή αλλά όχι εκτενή κλινικά δεδομένα, υπό τις ακόλουθες τέσσερις αυστηρές προϋποθέσεις: α) ότι η σχέση κινδύνου-οφέλους του φαρμάκου είναι θετική, β) ότι ο αιτών την άδεια θα υποβάλει εκτενή κλινικά στοιχεία, γ) ότι καλύπτονται ανικανοποίητες ιατρικές ανάγκες και δ) ότι το όφελος για τη δημόσια υγεία από την άμεση διάθεση στην αγορά του συγκεκριμένου φαρμάκου υπερτερούν του κινδύνου που οφείλεται στο ότι απαιτούνται συμπληρωματικά στοιχεία (άρθρο 4 Κανονισμού 507/2006). Επομένως, τα εμβόλια αυτά δεν είναι πειραματικά ή δοκιμαστικά (πρβ. Conseil d' Etat, απόφαση 455623/30-8-2021).... Περαιτέρω, τα πορίσματα της ιατρικής κοινότητας που είχε υπ' όψιν ο νομοθέτης κατά τον κρίσιμο χρόνο ψηφίσεως του επίδικου μέτρου, όπως είναι δημοσιευμένα από τον ΕΟΔΥ και άλλους επίσημους φορείς, τεκμηριώνουν ότι ο εμβολιασμός μειώνει τη μεταδοτικότητα και τη σοβαρότητα της νόσησης και ότι τα πιθανά οφέλη για τη δημόσια υγεία από τον εμβολιασμό υπερτερούν των τυχόν ανεπιθύμητων παρενεργειών, τόσο σε επίπεδο ατόμου όσο και σε επίπεδο γενικού πληθυσμού... Από τα παραπάνω συνάγεται ότι - με βάση τα δεδομένα που ίσχυαν κατά τον χρόνο που θεσπίστηκε το επίδικο μέτρο - τα εμβόλια κατά του κορωνοϊού είναι αποτελεσματικά, υπό την έννοια ότι η ολοκλήρωση του εμβολιαστικού κύκλου προστατεύει τον άνθρωπο από τη νόσηση και, πάντως, από τη βαριά νόσηση με covid-19...».

Λαμβάνοντας υπόψη ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας): «Ο ιατρός...ασκεί το έργο του σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και πρέπει, κατά την άσκηση του επαγγέλματος του, να αποφεύγει κάθε πράξη ή παράλειψη η οποία μπορεί ... να κλονίσει την πίστη του κοινού προς το ιατρικό επάγγελμα», τότε οι ιατροί που καλούνται να διατυπώσουν επιστημονικές απόψεις μέσω μιας δημόσιας συχνότητας οφείλουν να τηρούν την ισχύουσα νομοθεσία, ήτοι, ενδεικτικά, να ακολουθούν τις κατευθύνσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, να

τηρούν τους Κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τους κανόνες των αναγνωρισμένων και πιστοποιημένων ευρωπαϊκών φορέων υγείας, τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας. Εξάλλου κατά το άρθρο 17 παρ. 10 του Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας: *«Δεν επιτρέπεται η δια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης έκφραση απόψεων που μπορούν να προκαλέσουν σύγχυση ή παραπλάνηση του κοινού για θέματα υγείας...»*.

Το ως άνω άρθρο 17 παρ. 10 του Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας συνάδει με το άρθρο 5 παρ. 1 του Π.Δ. 77/2003 σύμφωνα με το οποίο: *«Η μετάδοση των γεγονότων πρέπει να είναι αληθής, ακριβής και όσο είναι δυνατό πλήρης. Τα γεγονότα πρέπει να παρουσιάζονται με προσοχή και αίσθημα ευθύνης, ώστε να μη δημιουργούν υπέρμετρη ελπίδα, σύγχυση ή πανικό στο κοινό»*.

Παρόλο που η ελευθερία της επιστημονικής γνώμης είναι σεβαστή και δεν επιτρέπονται δυσμενείς συνέπειες κατά την υποστήριξη μιας επιστημονικής γνώμης¹⁰, αυτή η γνώμη κρίνεται στη βάση της επιστημονικής ικανότητας και κατάρτισης του επιστήμονα και του επιπέδου των επιστημονικών του γνώμων οι οποίες πρέπει να στηρίζονται σε πλήρως τεκμηριωμένα επιστημονικά δεδομένα.

Κρίνεται ότι, λόγω των έκτακτων υγειονομικών συνθηκών που επικρατούσαν κατά το χρόνο μετάδοσης της εκπομπής, αυτή (δια του παρουσιαστή της ο οποίος εμφανίζεται να μην αντικρούει τις θέσεις του συνομιλητή του) όφειλε να συμμορφωθεί με την ισχύουσα νομοθεσία και να μην συμβάλει στη δημιουργία σύγχυσης και πανικού στο κοινό δια της μετάδοσης επιστημονικά ατεκμηρίωτων απόψεων και πληροφοριών οι οποίες μεταδόθηκαν χωρίς προσοχή και αίσθημα ευθύνης από παιδίατρο (η παιδιατρική είναι κλάδος της ιατρικής ασχολούμενη με την περίθαλψη των βρεφών, των παιδιών και των εφήβων).

¹⁰ Η ελευθερία της επιστήμης περιλαμβάνει αφενός την ελευθερία επιλογής και ενασχόλησης με οποιαδήποτε επιστήμη ή επιστημονικό θέμα, αφετέρου περιλαμβάνει την ελευθερία της επιστημονικής γνώμης (άρθρο 16 Συντάγματος) και συγκεκριμένα την ελευθερία διαμόρφωσης, διατήρησης ή αλλαγής έκφρασης και διάδοσης μιας επιστημονικής γνώμης και θετικής ή αρνητικής αντίδρασης σε αυτήν. *«Η ελευθερία της εκφράσεως και διαδόσεως της επιστημονικής γνώμης σημαίνει αφενός το ανεπίτρεπτο οποιουδήποτε ελέγχου και την ανεξαρτησία από οποιαδήποτε άδεια της προφορικής ή γραπτής εκφράσεως της επιστημονικής γνώμης και αφετέρου το ανεπίτρεπτο της επισυνάψεως από φορείς δημόσιας εξουσίας δυσμενών επιπτώσεων σε μια οποιαδήποτε επιστημονική γνώμη. Απαγορεύεται επομένως η θέσπιση “εγκλημάτων γνώμης”... Η απαγόρευση δυσμενών συνεπειών στην υποστήριξη μιας επιστημονικής γνώμης δεν σημαίνει ότι, στην περίπτωση κρίσεως της επιστημονικής ικανότητας ενός ατόμου, δεν μπορεί να κριθεί το επίπεδο των επιστημονικών του γνώμων και να συναχθούν από αυτό θετικές ή αρνητικές συνέπειες»* [Πρόδ. Δαχτόγλου: «Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα: Ελευθερία της Επιστήμης», 4^η έκδοση, 2012, σελ. 637 επόμ., sakoulas-online.gr. Βλ. επίσης Α. Μάνεσης: «Συνταγματική Θεωρία και Πράξη», 1980, τ. 1(η επιστημονική γνώμη δεν διώκεται...), Δ. Παπαδημητρίου «Συνταγματικές μελέτες», 2010, τ. 3(Ελευθερία της Επιστήμης και Σύνταγμα», σελ. 75)]

iii) Στη διάρκεια της εκπομπής μεταδίδεται απόσπασμα από δήλωση της βουλευτού Ντόρας Μπακογιάννη στην οποία η ίδια αναφέρει ότι μετά τις δύο δόσεις του εμβολίου που έκανε, η προστασία της κατά της νόσου covid-19 για τους δύο επόμενους μήνες ήταν μηδενική, ήταν δε απαραίτητη η τρίτη δόση του εμβολίου μετά τη λήψη της οποίας είχε προστασία 96%.

Παρόλο που με τη δήλωση της η κα. Μπακογιάννη θέλει να τονίσει την αναγκαιότητα λήψης και της τρίτης δόσης του εμβολιασμού και ότι δεν αρκούν οι δύο πρώτες δόσεις για την προστασία του οργανισμού κατά της νόσου, ο παρουσιαστής επικεντρώνεται στο γεγονός της μηδενικής προστασίας από το εμβόλιο μετά από δύο μήνες δίνοντας την εντύπωση πως ο εμβολιασμός κατά της νόσου covid-19 δεν έχει αποτελεσματικότητα και ασφάλεια. Η θέση αυτή μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία σύγχυσης και πανικού στο κοινό ως προς τα οφέλη του εμβολιασμού στη δημόσια υγεία.

III. Υπαγωγή

Ενόψει των ανωτέρω, η Ολομέλεια αποφασίζει ομοφώνως ότι η εγκαλουμένη εταιρεία παραβίασε τις διατάξεις της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας σχετικά με α) την ακριβή και αληθή μετάδοση των γεγονότων (με προσοχή και αίσθημα ευθύνης), β) τον έλεγχο των μεταδιδόμενων πληροφοριών και γ) την υποχρέωση διόρθωσης των ανακρίβειών. Επομένως πρέπει να επιβληθεί στην εγκαλουμένη διοικητική κύρωση.

Επιβάλλει ομοφώνως τη διοικητική κύρωση της συστάσεως.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ Η ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Δέχεται ομοφώνως ότι η εγκαλουμένη εταιρεία παραβίασε τις διατάξεις της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας σχετικά με α) την ακριβή και αληθή μετάδοση των γεγονότων (με προσοχή και αίσθημα ευθύνης), β) τον έλεγχο των μεταδιδόμενων πληροφοριών και γ) την υποχρέωση διόρθωσης των ανακρίβειών, κατά τα ειδικότερα αναφερόμενα στο σκεπτικό.

Επιβάλλει ομοφώνως στην εταιρεία με την επωνυμία «ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ JDK Ι.Κ.Ε.», ιδιοκτήτρια του ραδιοφωνικού σταθμού με τον διακριτικό τίτλο «FOCUS FM 103,6» Νομού Θεσσαλονίκης, τη διοικητική κύρωση της συστάσεως όπως τηρεί τις εκ της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας υποχρεώσεις της σχετικά με την ακριβή και αληθή μετάδοση των γεγονότων (με προσοχή και αίσθημα ευθύνης), τον έλεγχο των μεταδιδόμενων πληροφοριών και την υποχρέωση διόρθωσης των ανακρίβειών με προειδοποίηση επιβολής αυστηρότερων κυρώσεων.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε την 13^η Μαΐου 2025 και δημοσιεύτηκε την 21^η Ιουλίου 2025.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Ε.Σ.Ρ.

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΥΤΕΡΠΗ ΚΟΥΤΖΑΜΑΝΗ - ΔΡΙΛΙΑ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΜΑΡΑΖΙΔΟΥ